

den op het podium. Ik vroeg of de verwarming wat hoger kon voor de dansers. Er ontstond enig tumult. Er werd wat heen en weer getelefoneerd en plots was iedereen verdwenen. Na enkele uren kwamen we te weten dat de verwarming van het theater was aangesloten op de centrale verwarming van het voormalige communistische woonblok waarin het theater gelegen was. Als de verwarming hoger werd gezet gebeurde dat tegelijkertijd in 800 appartementen. En dit kon niet in de maand mei zonder uitdrukkelijk bevel van de hoogste instanties.

Of wat te denken van de e-mail van een festivaldirecteur in Jeruzalem, die stelde dat ik het hoofd boog voor het internationale terrorisme als we niet op zijn festival zouden spelen?

Onlangs had ik een gesprek met een Iraanse festivaldirecteur, die ons wou uitnodigen voor een groot festival in Teheran. Hoe kan je nu gaan werken in een land waar de kans reëel is dat één van je homoseksuele medewerkers wordt opgeknoopt? Einstein noemde nationalisme een kinderziekte van de beschaving, maar internationalisme is ook niet evident. Te veel exotisme, te veel wereldproblemen die je even moet oplossen. Maar ik dwaal af. We hadden het over subsidies.

Ik zat dus in Canada toen ik dit schreef. Ik loop een voedingswarenwinkelje binnen en koop een pot yoghurt voor de dansers. In opperste verbazing staar ik naar het gelaat van Viviane De Muynck, afgeprint op het yoghurtpotje. Een foto van haar als Isabella, geplukt van onze website en gebruikt als reclame. Ik had hier geen weet van, maar begreep dat onze tournee hier gesponsord werd door een of ander zuivelproduct, dat dan nog wel biologisch verantwoord was! Een saaiere imago kun je je niet voorstellen. Leve de vrije markt. Weg met de subsidies? Niks van. Weg met de yoghurt.

Subsidies zijn een democratisch middel om de minderheid te beschermen tegen de meerderheid.

Stel je voor dat we de subsidies voor soldaten zouden in vraag stellen. Wel, beste soldaat, u mag ons land verdedigen maar u moet wel voor uw eigen eten en geweer zorgen. Geen probleem, zegt de soldaat en gaat op pad. Hij ziet in de verte een boerderij en denkt: daar vind ik wel eten. Hij klopt aan. De boer doet open. De soldaat zet een mes op de keel van de boer en zegt: ik wil een kom soep en dan zal ik u verdedigen. Grijs van angst geeft de boer hem een kom hete soep.

Nu vervangen we de soldaat door pakweg een acteur zonder subsidies. De acteur klopt aan bij de boer maar heeft geen mes. Hij zegt: boer, ik wil een kom soep. Waarom zou ik een kom soep geven? Als je me geen kom soep geeft dan zeg ik hier recht in je gezicht een monoloog van Jan Fabre. Oh nee, schreeuwt de boer, geen monoloog van Fabre, geen monoloog van Fabre...

Ach, steeds maar weer moet kunst zich verdedigen. En steeds maar weer maakt kunst zich belachelijk. Waarom moeten kunstenaars zich altijd verdedigen? Waarom wordt er altijd zoveel sociale en politieke correctheid geëist van kunstenaars? Ik denk dat het te maken heeft met de vrijheid die ze symboliseren. Ze zijn weerloos omdat er geen macht aan die vrijheid gekoppeld wordt. Enkel verantwoordelijkheid. En kunstenaars hebben nu eenmaal een verantwoordelijkheid te dragen. Kunstenaars staan hoog op de maatschappelijke ladder. Maar tegelijkertijd eist men steeds meer dat kunst zich met politiek bezighoudt, dat kunst zich engageert. Dat kunst moet ophouden zich elitair te gedragen.

Kunst die niet elitair is, wat is dat eigenlijk? Volkskunst misschien?

Is elke vorm van kunst die zich manifesteert in oppervlakkige politieke uitspraken in essentie niet te herleiden tot entertainment? Kunst moet met beide voeten in de maatschappij staan. Kunst speelt zich af in het schemerdom van verdichting en realiteit elkaar in de weg staan en het is aan de

toeschouwer om te bepalen wat de betekenis is van het geheel.

En dat is het verschil tussen kunst en vermaak. Kunst kan enkel gebruikt worden voor strikt politieke doeleinden als de interpretatie van de realiteit een confirmatie is van wat de toeschouwer reeds kent. Waardoor de toeschouwer niet zelf kan bepalen wat de betekenis is van het geheel maar stomweg aanneemt dat wat hij ziet de waarheid is. Daarom is 'politiek geëngageerde' kunst een vals begrip en reduceert het kunst tot entertainment. Omdat politiek reeds een beperkte interpretatie van de realiteit is en kunst daardoor zijn opdracht niet kan vervullen: namelijk de toeschouwer overtuigen niet bang te zijn van de vrijheid die ontstaat als de realiteit niet als een evidentie geconfirmeerd wordt. Om het eenvoudiger te zeggen: een Amerikaanse vlag verbranden of een allochtoon de hoofdrol geven niet omdat hij goed is maar omdat hij allochtoon is, heft niks met kunst te maken maar met politiek en demagogie. Politiek is politiek en kunst is kunst, maar beiden moeten ze bezig zijn met het leven zelf. Daar en daar alleen gaat het over. Daar en daar alleen zullen ze zich verenigen. En er zijn andere media genoeg om politiek mee te bedrijven.

Persfotografie bijvoorbeeld. Het verschil tussen een beeld van verhongerende mensen in Afrika en een kunstbeeld is dat we bij de persfoto kijken naar die mensen, goed wetende dat het ons nooit zal overkomen. Het zijn beelden waarvan we eisen dat ze de realiteit weergeven. Maar we willen niet dat ze terugkijken. En een kunstbeeld moet altijd terugkijken, omdat het niet zomaar de realiteit wil weergeven. Omdat kunst nooit de wereld kan veranderen en nooit de waarheid als doel stelt. Het is terugkijken en vragen stellen. En het is aan de recensenten en kunstwetenschappers die vragen te duiden.

Is entertainment in theater dan uit den boze? Natuurlijk niet. Entertainment komt altijd om de hoek kijken. En het is eigen aan de grootste kunstenaars dat zelfs de somberste vragen die ze plegen licht, helder en vol humor zijn.